

XÃ DÂN HÓA VỮNG VÀNG NƠI BIÊN CƯƠNG

NGUYỄN VIỆT MẠCH

Xã Dân Hóa có tên từ năm 1946. Là xã địa đầu biên giới Việt - Lào phía Tây Bắc tỉnh Quảng Bình. Là một xã nằm ở giữa rìa phía Tây huyện Minh Hoá: Phía Tây - Nam giáp huyện Bua La Pha và huyện Na Kai tỉnh Khăm Muộn nước Lào, phía Đông - Nam giáp xã Hóa Sơn, phía Đông - Bắc giáp xã Thanh Hóa, phía Bắc giáp xã Trọng Hóa.

Năm 1884, triều đình nhà Nguyễn thành lập huyện Minh Hóa thì vùng núi sâu Dân Hóa hiện nay có tên là sách Cát Đặng - Rục. (1)

Hiện nay xã Dân Hoá có diện tích tự nhiên 36.362 ha. Có tuyến biên giới Việt Lào 27,5km. Địa bàn xã chủ yếu là núi cao hiểm trở, bị chia cắt bởi sông và suối. Đất núi đồi có độ dốc lớn. Có quốc lộ 12A đi qua và có cửa khẩu quốc tế Cha Lo.

Từ một sách nhỏ, sau hơn 130 năm phát triển, xã Dân Hóa đã có 13 bản nằm sát biên giới Việt - Lào, ở rải rác hai bên quốc lộ 12A. Năm 2016 có 587 hộ, 3.012 nhân khẩu, đa số thuộc các dân tộc Khùa, Mày, Sách, Rục, Mã Liềng, gồm có: 1 - Bản Bải Dinh: 178 hộ, 676 nhân khẩu dân tộc Khùa, Mày, Sách; 2 - Bản Ba Loóc: 59 hộ, 315 nhân khẩu dân tộc Mày; 3 - bản Cha Lo: 36 hộ, 118 nhân khẩu dân tộc Mày, Sách; 4 - Bản Hà Nông: 57 hộ, 279 nhân khẩu dân tộc Khùa; 5 - Bản Hà Vi 39 hộ, 188 nhân khẩu dân tộc Khùa; 6 - Bản Ka Ai: 79 hộ, 370 nhân khẩu dân tộc Mày; 7-Bản Ka Định: 47 hộ, 208 nhân khẩu dân tộc Khùa; 8 - Bản Ka Reng 37 hộ, 177 nhân khẩu dân tộc Khùa; 9 - Bản Ka Vàng: 49 hộ, 237 nhân khẩu dân tộc Mày; 10 - Bản Ốc 57 hộ, 256 nhân khẩu dân tộc Khùa; 11- Bản Tà Leng : 45 hộ, 191 nhân khẩu dân tộc Khùa; 12 - Bản Tà Rà: 39 hộ, 173

nhân khẩu dân tộc Mày; 13 - Bản Y Leng 150 hộ, 677 nhân khẩu dân tộc Khùa, Sách. (2)

Dân Hóa là căn cứ cách mạng từ thời kháng chiến chống Pháp. Là địa bàn có vị trí rất quan trọng trong kháng chiến chống Mỹ. Đây là nơi bố trí một số binh trạm, kho dự trữ hàng hóa, vũ khí, khí tài, nơi đứng chân của nhiều đơn vị bộ đội chủ lực.

Những năm đế quốc Mỹ đánh phá miền Bắc, chúng đánh phá Dân Hóa rất ác liệt, trong đó có 9 trận đánh bằng B52. Quân và dân các dân tộc Dân Hóa đã nêu cao quyết tâm khắc phục khó khăn, vượt qua gian khổ ác liệt, kiên cường bám trụ để chiến đấu, phục vụ chiến đấu và sản xuất.

Lực lượng vũ trang xã đã phối hợp cùng hai đồn biên phòng Cha Lo, Cà Xèng bắt nhiều toán biệt kích thời kỳ 1956-1964; phối hợp cùng bộ đội cao xạ chiến đấu bắn máy bay Mỹ, bắn rơi chiếc máy bay Mỹ thứ 3.000 rơi trên miền Bắc thời kỳ 1964-1972. Dân quân du kích xã đã làm nòng cốt trong việc bảo vệ tính mạng, tài sản của nhân dân, giữ gìn trật tự an toàn thôn bản, cùng với thanh niên xung phong sửa chữa đường, lấp hố bom, đảm bảo giao thông qua địa phận được nhanh chóng.

Xã Dân Hóa được Nhà nước tặng thưởng 01 Huân chương chiến công hạng Ba. Trong xã có ông Hồ Phòm, người bản Y Leng, sĩ quan đồn biên phòng Cha Lo được tặng danh hiệu “Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân” thời kỳ chống Mỹ; có cụ già trên trăm tuổi vẫn động viên con cháu tham gia kháng chiến, được Bác Hồ, Bác Tôn khen ngợi.

Một sự kiện vang lừng miền Bắc, ngày 18/11/1964, tại Cha Lo xã Dân Hóa, đại đội 3,

Tiểu đoàn 14 pháo cao xạ 37mm (thuộc Sư đoàn Bộ binh 325) do đại đội trưởng Lê Hữu Mai và chính trị viên Nguyễn Viết Xuân chỉ huy, đã bắn rơi 01 máy bay RF-101 và 02 chiếc T28. Giữa trận chiến đấu ác liệt, đồng chí Nguyễn Viết Xuân bị thương nặng vẫn không rời vị trí, tiếp tục chỉ huy và động viên chiến sĩ tiếp tục chiến đấu. Lời hô: “Nhằm thẳng quân thù, bắn” của chính trị viên Nguyễn Viết Xuân trong trận đánh này trở thành khẩu lệnh chiến đấu của bộ đội Phòng không - Không quân và các lực lượng vũ trang nhân dân miền Bắc trong suốt những năm chiến đấu chống chiến tranh phá hoại bằng không quân và hải quân của đế quốc Mỹ. Bài hát ca ngợi Nguyễn Viết Xuân đã vang lên từ sự kiện này, từ mảnh đất Dân Hóa. (3)

Ngày 20/12/1994, nhân dân và lực lượng vũ trang nhân dân xã Dân Hóa được Nhà nước tặng danh hiệu “Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân”. Nơi rừng núi Dân Hóa từng vang lên bài ca “Đêm Cha Lo” của nhạc sĩ Phạm Tuyên từ năm 1968 đến nay, ca ngợi tinh thần chiến đấu và đoàn kết quân dân, tinh thần tiến công cách mạng của quân và dân Dân Hóa cùng lực lượng bộ đội biên phòng và các đơn vị bộ đội, thanh niên xung phong đứng chân ở đây. (4)

Xã Dân Hóa có 2 di tích lịch sử cấp Quốc gia, đó là:

1- Các trọng điểm trên đường 12A (Bãi Dinh, Đồi 37, Cha Lo, Ngầm Khe Ve - Cổng Trời, Ngầm Rinh...) thuộc xã Dân Hóa, huyện Minh Hóa. Đây là Di tích lịch sử Đường Trường Sơn (ĐTS) (5). Đây là những trọng điểm đánh phá ác liệt của đế quốc Mỹ. Mỗi trọng điểm là một trận địa kiên cường ghi dấu nhiều chiến công oanh liệt của bộ đội, thanh niên xung phong tham gia bảo vệ con đường chi viện tiền tuyến miền Nam.

2 - Đồi Cha Quang (6) là ngọn đồi nằm sát

đường 12A, gần cầu Cha Quang thuộc địa phận bản Y Leng, là nơi ghi dấu những chiến công vang dội của Đại đội 759 thanh niên xung phong Quảng Bình. Tại đoạn đường này đại đội nữ thanh niên xung phong Quảng Bình đã sống và chiến đấu với khẩu hiệu “Địch đánh rừng già, ta ra rừng non; địch đánh rừng non ta ra đồi trọc; địch đánh đồi trọc, ta ra bám đường; Máu C759 có thể đỏ, nhưng đường không thể tắc”. Đơn vị nữ thanh niên xung phong 759 được Nhà nước tuyên dương 02 anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân là Nguyễn Thị Kim Huê và Trần Thị Thành. Ở đây cũng là nơi ghi nhiều tấm gương hy sinh vì nước và ghi sâu nhiều tội ác của đế quốc Mỹ. Điện hình là ngày 3/7/1966, đơn vị bắt chấp nguy hiểm ra mặt đường lấp hố bom từ 1 giờ sáng đến 12 giờ trưa ở đoạn đường qua đồi Cha Quang. Bom Mỹ dội xuống hàng loạt, liên tục làm hàng ngàn khối đất đá đổ sập xuống mặt đường vùi lấp hàng chục chiến sĩ bộ đội và thanh niên xung phong C759: 11 chiến sĩ quân đội và 8 chiến sĩ thanh niên xung phong hy sinh tại trận, 50 chiến sĩ thanh niên xung phong bị thương nặng... Sau này, tưởng nhớ ngày ác liệt ấy, mọi người gọi đồi Cha Quang là đồi 37 (ngày 3 tháng 7).

Sau khi nước nhà hòa bình thống nhất, nhân dân xã Dân Hóa cùng với bộ đội biên phòng bảo vệ biên cương và cột mốc biên giới Việt Lào. Được bộ đội biên phòng giúp đỡ, nhân dân Dân Hóa đã hoàn toàn định cư, bỏ lối làm ăn lạc hậu, trồng 05 ha lúa nước và chăn nuôi, trồng cây, gây rừng... Dân tộc Rục thoát khỏi nơi hang động hoang dã, hòa nhập đời sống văn hóa với dân tộc kinh và các dân tộc khác.

Năm 1993, tỉnh Quảng Bình mở cửa khẩu quốc tế Cha Lo ở phía nam xã, là nơi điểm đầu của quốc lộ 12A của Việt Nam. Đường 12A chạy theo hướng bắc - nam qua xã Dân Hóa, các xã Trọng Hóa và Thanh Hóa. Đoạn quốc lộ này là một phần của đèo Mụ Giạ. Xã Dân Hóa

nằm giữa hai khối núi Giăng Màn phía tây - bắc và Phong Nha - Kẻ Bàng phía đông nam, là nơi đầu nguồn sông Gianh. Đường 12A trở thành cung đường ngắn nhất để hàng hóa Việt Nam thông quan qua Lào, Thái Lan và ngược lại. Đường 12A được nâng cấp thành con đường xuyên Á nên xe vận tải qua lại nhộn nhịp, tấp nập. Đây là con đường mà một lần Đại tướng Võ Nguyên Giáp đến Cha Lo đã nói đại ý: Nó như kênh đào Xuy-ê trên bộ, nó nối vùng đông - bắc Thái Lan với Lào ra Biển Đông (7). Năm 2018 trên địa bàn xã Dân Hóa có đến 28 công ty thương mại xuất nhập khẩu sản xuất, xây dựng và dịch vụ hoạt động có hiệu quả, đóng góp đáng kể cho ngân sách tỉnh và nâng cao đời sống của nhân dân trong vùng. Hiện nay trên địa bàn Dân Hóa có đến 25 công ty sản xuất, kinh doanh, xuất khẩu đóng trụ sở chính và trực tiếp góp phần phát triển kinh tế, nâng cao đời sống nhân dân địa phương và đất nước Việt Nam.

Hoạt động chính trị xã hội nổi bật hiện nay là Đảng bộ, Chính quyền và toàn thể hệ thống chính trị - xã hội xã Dân Hóa đã phối hợp với các xã xung quanh, với cán bộ chiến sĩ đồn biên phòng Cửa khẩu Cha Lo và đồn Ra Mai tổ chức tuyên truyền cho toàn thể nhân dân các dân tộc trong xã về độc lập chủ quyền quốc gia, tình hữu nghị anh em Lào-Việt, tham gia tự quản đường biên, mốc giới, kịp thời phát hiện, đấu tranh ngăn chặn các âm mưu phá hoại, xâm phạm lãnh thổ biên giới, cột mốc, các hoạt động xâm canh, vượt biên trái phép, khai thác lâm thổ sản, săn bắt động vật rừng quý hiếm, bảo vệ tài nguyên, môi trường rừng núi đầu nguồn; phát hiện và tố giác tội phạm. Thực hiện phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa khu dân cư”, xã thành lập 13 tổ an ninh nhân dân thôn bản, 13 tổ hòa giải do Mặt trận Tổ quốc và Hội Phụ nữ xã chủ trì. Hàng năm có 13 bản tự quản đường biên cột

mốc, trong đó 4 khu dân cư Bản Cha Lo, Bãi Dinh, bản Ka Ai, bản Ka Vàng là đơn vị xuất sắc phong trào “Tự quản đường biên cột mốc”. Hàng năm có bình quân 8 bản đạt danh hiệu “Bản văn hóa cấp huyện”. trong đó có bản Y Leng được công nhận “Bản văn hóa cấp tỉnh” năm 2011. Xã Dân Hóa cũng đang tiến gần về đích đạt danh hiệu xã “nông thôn mới”.

Bản Hà Vi có già bản Hồ Thoong sưu tầm được cuốn sách lá cách đây 500 năm. Đây là một sự kiện quan trọng trong cuộc vận động sưu tầm di sản văn hóa của tỉnh.

Dân Hóa - Cha Lo - Cổng Trời đã chứng kiến biết bao chiến công lừng lẫy của quân và dân ta trong những năm chiến đấu với máy bay Mỹ, bảo đảm sức sống cho tuyến đường 12A huyền thoại. Ở đây cũng là nơi chiến đấu của các đơn vị anh hùng: Đồn Cha Lo, Tiểu đoàn 12 công binh, Đại đội Thanh niên xung phong 759 và những anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân lập công và được vinh danh ở đây: Nguyễn Viết Xuân, Hồ Phòm, Nguyễn Thị Kim Huế, Trần Thị Thành.

Với những tư liệu lịch sử trên đây, xã Dân Hóa, huyện Tuyên Hóa là một xã biên giới nổi tiếng hơn bảy mươi năm qua ■

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Ngọc Trai, *Quảng Bình địa danh địa giới*, Nxb Nghệ An, 2011, tr.74.
2. Sở Nội vụ Quảng Bình, *Kết quả khảo sát, rà soát thôn bản, tiểu khu trên địa bàn tỉnh Quảng Bình ngày 31/12/2016*.
3. *Những sự kiện lịch sử quân sự thế kỷ XX*, Nxb Quân đội nhân dân, 2001, tr.367.
4. *Đơn vị Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân*, Nxb Quân đội nhân dân, 1996.
5. Quyết định 236/VH-QĐ ngày 12/12/1986 của Bộ trưởng Văn hóa và Thể thao (TW1).
6. Quyết định số 1732/QĐ-BVHTTTTDL của Bộ trưởng Văn hóa, Thể thao và Du lịch ngày 7/5/2009 (Tw4).
7. Báo Quảng Bình ngày 5/9/2015.